

חינוך לחיים

פרשת ראה

הפרשה פותחת 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם'. האור החיים הקדוש מדקדק מה תוספת יש בפתיחה זו: 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', והרי יכול היה משה רבינו לקצר בלשונו ולומר 'ראה אנכי נותן לפניכם את הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו'?

יתכן לומר, שהתורה מלמדת אותנו שהבחירה בין ברכה לקללה אינה מאורע חד-פעמי אלא ענין תמידי שלעולם אינו פוסק. אילו הפסוק היה מקצר 'ראה אנכי נותן לפניכם את הברכה אשר תשמעו' ניתן היה לחשוב שדי לו לאדם לבחור בטוב פעם אחת וכבר סלולה בפניו הדרך לכל ימי חייו, ממנה לא יזוז ואותה לא יטוש.

בכדי לשלול מחשבה מוטעית זו באה הפתיחה 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', ולהדגיש שהבחירה בין הטוב והרע הינה עניין יום-יומי שלעולם אינו מסתיים, כעדות חכמינו ז"ל שהיצר הרע נולד עם האדם וגדל עמו כל ימיו, מנערותו ועד זקנותו, אם מצא בתוך שבעים הוא מפילו, בתוך שמונים הוא מפילו. 'יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום' ולעולם אינו חדל מלהעמיד בפניו נסיונות חדשים ופיתויים מתחלפים, ומצווים אנו לעמוד על המשמר ולבחור בטוב. עם זאת, לצד הנסיונות התמידיים הבלתי פוסקים, שומה עלינו לדעת שככל שאנו מוסיפים להתגבר על היצר מחלישים אנו בכך את כוחו בנסיונות הבאים.

בפרשתנו נכתבו האזהרות לבל נאכל דם, והאריכה התורה לכתוב שלושה פסוקים בעניין זה 'רק חזק לבלתי אכל הדם וגו', לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים, לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו כי תעשה הישר בעיני ה'". מבאר הפנים יפות, שבתחילה צריך חיזוק גדול כדי שנוכל להתגבר על פיתוי היצר, ואם על אכילת דם העידו חז"ל במכות כג: שנפשו של אדם קצה ממנו, הרי שרתיחת הדם המביאה את האדם לידי תאוות גשמיות קיימת אצל כל אחד ואחד, ועל כך נאמר 'רק חזק לבלתי אכל הדם' שדרושה לכך התחזקות יתירה. והאדם שגובר פעם אחת ועומד בנסיון, כאשר בא לפניו נסיון שני נקל לו לעמוד איתן ולהתגבר מבלי שיצטרך לחיזוק גדול ורב, ועל כך מלמד הפסוק השני 'לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים' - כשם שאין אדם מקפיד על שפיכת מים כך לא ירגיש הפסד והחמצה כשמונע עצמו מללכת אחר פיתוי היצר. על הפעם השלישית שהיצר בא למכור לו 'סחורתו' נאמר 'לא תאכלנו וגו' כי תעשה הישר בעיני ה', שדרך זו של הימנעות משמיעה בקול היצר נעשית אצלו כדרך ישירה וסלולה, והיא חביבה ורצויה בעיניו.

חז"ל אמרו בקידושין כ. על אדם שעבר עבירה ושנה בה שנעשית לו כהיתר, 'קל וחומר במידה טובה מרובה כשיכבוש אותו פעם אחד ופעם שני יקל לו, ובפעם שלישית כבר נתהפך הרע לטוב ועושה המצווה בדרך הישר, כלשון הפנים יפות. ואם אמנם נסיונות היצר לעולם אינם פוסקים ותמיד הוא מנסה להפיל את האדם ברשתו, עם זאת ההתגברויות התמידיות מחלישות את כוח היצר ומסייעות ביד האדם לשמור משמרת ולעבוד עבודת ה'.

יתירה מזו למדנו מדברי חכמינו ז"ל שאמרו במכות 'ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר - 'למען ייטב לך ולבניך אחריו', גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות'. 'שיזכה לו ולדורותיו' אין הכוונה רק שהפורש מפיתוי היצר עומדת הזכות בשמי מרום לו ולדורותיו אחריו, אלא ללמדנו בא שכל התגברות ועמידה בנסיון מעניקים כוח וסיוע לעמוד בגבורה בנסיונות הבאים, ולא 'לו' בלבד אלא אף לדורותיו ולדורות דורותיו אחריו עומד כוח זה למגן וצינה.

וכשם שבכוח ההתגברויות שלנו אנו מסייעים לדורות הבאים, כך עומדים לנו לעזר ולסעד מסירות נפשם של אבותינו. על הפסוק 'לא תעשון כן לה' אלקיכם', מביא רש"י דברי הספרי 'וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב'. ולשון רש"י דורשת הבנה, הן אמת שהאבות הם אלו שבנו את המקדש, אבל הלא התורה מזהירה את ישראל בשעה שהמקדש עדיין עומד על תילו לבל יחטאו, ומדוע לא כתב בפשטות ש'יגרמו עונותיכם למקדשכם שיחרב'?

לדברינו נאמר שאזהרת התורה נאמרה גם לאחר החורבן, ואם אמנם בית המקדש חרב, אבל 'מקדש אבותיכם' - כוח הקדושה שיש בידינו מאבותינו, צדיקים גדולים לצד פשוטי בני ישראל, שעמדו בעוז ובגבורה מול פיתוי היצר - כוח זה קיים לעולמי עד. על כך מזהירה התורה 'לא תעשו כמעשיהם', והזהרו ש'לא יגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם' - לאותו כוח של קדושה שירושה היא לנו מאבותינו, 'שיחרב', חס ושלום. נדע ונתבונן, שמקדש אבותינו מסייע בעדנו במלחמתנו עם היצר, ובידינו הדבר להוסיף כוח ואומץ למקדש זה למען יעמוד לזכות - לנו ולדורותינו.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com